

Finansutskottets betänkande 2018/19:FiU26

Kommunala frågor

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden om villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden, ersättningssystem för välfärdsverksamheter, kommunala tillsynsavgifter, det kommunala utjämningsystemet, offentlig statistik och Agenda 2030. Utskottet hänvisar till den sakpolitiska överenskommelsen med 73 punkter som slöts i januari 2019 mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet samt till pågående och avslutade utredningar som för närvarande bereds inom Regeringskansliet.

I betänkandet finns sex reservationer (M, SD, V, KD, L).

Behandlade förslag

Cirka 30 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2018/19.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden	6
Ersättningsystem för välfärdsverksamheter	10
Kommunala tillsynsavgifter	13
Det kommunala utjämningsystemet	16
Offentlig statistik	20
Agenda 2030	20
Reservationer	23
1. Villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden, punkt 1 (M, KD)	23
2. Villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden, punkt 1 (SD)	24
3. Villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden, punkt 1 – motiveringen (V)	25
4. Ersättningsystem för välfärdsverksamheter, punkt 2 (SD)	26
5. Kommunala tillsynsavgifter, punkt 3 (M)	27
6. Offentlig statistik, punkt 5 (L)	27
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	29
Motioner från allmänna motionstiden 2018/19	29

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:840 av Johanna Haraldsson m.fl. (S),

2018/19:849 av Betty Malmberg (M) yrkande 1,

2018/19:855 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 62,

2018/19:932 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkandena 1 och 2,

2018/19:1222 av Beatrice Ask (M),

2018/19:1424 av Alexandra Anstrell och Maria Stockhaus (båda M),

2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 1,

2018/19:2098 av Peter Persson m.fl. (S),

2018/19:2575 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 2,

2018/19:2576 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 2,

2018/19:2694 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 16 och

2018/19:2819 av Tobias Billström m.fl. (M, C, KD, L) yrkande 76.

Reservation 1 (M, KD)

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (V) – motiveringen

2. Ersättningsystem för välfärdsverksamheter

Riksdagen avslår motion

2018/19:855 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 63.

Reservation 4 (SD)

3. Kommunala tillsynsavgifter

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:1218 av Jan R Andersson och Sten Bergheden (båda M),

2018/19:1229 av Jan R Andersson (M),

2018/19:2601 av Ida Drougge (M) yrkandena 1 och 2 samt

2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 4.

Reservation 5 (M)

4. Det kommunala utjämningsystemet

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:1770 av Hanna Westerén (S),

2018/19:1814 av Hanna Westerén (S),

2018/19:2441 av Lars Thomsson (C),

2018/19:2487 av Per Åsling (C) yrkande 5,

2018/19:2523 av Per Åsling och Peter Helander (båda C),

2018/19:2540 av Peter Helander och Fredrik Christensson (båda C),

2018/19:2600 av Louise Meijer och Noria Manouchi (båda M)
yrkandena 1 och 2 samt
2018/19:2602 av Ida Drougge m.fl. (M) yrkandena 1–3.

5. Offentlig statistik

Riksdagen avslår motion

2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 2.

Reservation 6 (L)

6. Agenda 2030

Riksdagen avslår motion

2018/19:2738 av Annica Hjerling m.fl. (MP) yrkande 4.

Stockholm den 14 februari 2019

På finansutskottets vägnar

Elisabeth Svantesson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Elisabeth Svantesson (M), Fredrik Olovsson (S), Gunilla Carlsson (S), Edward Riedl (M), Oscar Sjöstedt (SD), Adnan Dibrani (S), Ulla Andersson (V), Dennis Dioukarev (SD), Ingela Nylund Watz (S), Ingemar Nilsson (S), Mats Persson (L), Sven-Olof Sällström (SD), Karolina Skog (MP), David Josefsson (M), Cecilie Tenfjord Toftby (M), Lars Thomsson (C) och Larry Söder (KD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2018/19 om villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden, ersättningssystem för välfärdsverksamheter, kommunala tillsynsavgifter, det kommunala utjämningsystemet, offentlig statistik och Agenda 2030. Samtliga motionsyrkanden innehåller förslag till tillkännagivanden.

Motionsyrkandena redovisas i bilagan.

Utskottets överväganden

Villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden. Utskottet noterar regeringens avsikt att inte arbeta vidare med förslag om vinstförbud eller vinstbegränsningar för privata aktörer i välfärden. I stället ska kvalitetskrav vara styrande. Utskottet noterar också att regeringen avser att återkomma med förslag för att säkerställa att alla aktörer inom välfärden oavsett driftsform har likvärdiga villkor.

Jämför reservation 1 (M, KD) och 2 (SD) samt motivreservation 3 (V).

Motionerna

I tolv motioner tas frågan upp om villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden.

I motion 2018/19:840 av Johanna Haraldsson m.fl. (S) anförs motionärerna att riksdagen bör besluta om att införa stopp mot övervinster i välfärden i enlighet med de slutsatser som Välfärdsutredningen dragit. För att bryta nedmonteringen av den generella välfärden och för att stoppa läckage av skattemedel menar motionärerna att vinster i välfärden behöver begränsas.

I motion 2018/19:849 av Betty Malmberg (M) anförs att det måste vara tillåtet att göra vinst i s.k. välfärdsföretag (yrkande 1) och att det är viktigt ur ett rättvise- och tillväxtperspektiv att öka kvinnors företagande (yrkande 2). Motionären menar att om det införs begränsningar av vinster i välfärden drar det undan mattan för många kvinnliga företagsledare. Att införa vinstbegränsningar för välfärdsföretag är enligt motionären inte att agera jämställt, och det bedöms inte vara hållbart.

I kommittémotion 2018/19:855 av Per Ramhorn m.fl. (SD) anförs att det bör införas en bestämmelse om att ett aktiebolag som finansieras av offentliga medel inte får ta ut utdelning förrän det finns en ekonomisk stabilitet (buffert) som kan garantera att verksamheten kan fortskrida även om bolaget skulle hamna på obestånd (yrkande 62). Motionärerna menar att aktiebolag som är verksamma inom välfärdssektorn och som finansieras av offentliga medel är att betrakta som särskilda eftersom det är verksamheter som är så pass centrala att alla ska ha tillgång till dem. Bufferten ska byggas upp till en nivå där det offentliga ska kunna ta över verksamheten utan menlig inverkan på vårdtagare, brukare eller motsvarande.

I motion 2018/19:932 av Hans Rothenberg m.fl. (M) anförs att regeringen bör tillförsäkra långsiktigt uthålliga villkor för privat företagsamhet inom välfärdssektorn (yrkande 1) och utforma regelverk som inte diskriminerar privata välfärdsutförares möjligheter att konkurrera på lika villkor gentemot offentliga utförare (yrkande 2). Motionärerna menar att hotet om vinstbegränsning för välfärdsföretag inverkar menligt på långsiktigheten i verksamheten och därmed leder till att utomstående är mindre benägna att investera.

I motion 2018/19:1222 av Beatrice Ask (M) anförs att det är väldigt många som är beroende av och har glädje av den verksamhet som bedrivs av privata välfärdsföretag. Den som driver eget inom välfärden ska vara skyddad från godtyckliga regleringar från staten som har till syfte att hindra verksamheten. Enligt motionären kan reglerna aldrig sättas utifrån de brister och oegentligheter som förekommit i enstaka fall. Det är inte heller rimligt att okunskap om företagsamhetens villkor leder till en återgång till otidsenliga offentliga monopol. Ett stopp för privata välfärdsföretag bedöms få förödande konsekvenser för elever, patienter, vårdtagare och anställda. Motionären menar att beslut som rör privata välfärdsföretag måste tas utifrån fakta om medborgarnas behov av verksamheterna.

I motion 2018/19:1424 av Alexandra Anstrell och Maria Stockhaus (båda M) anförs motionärerna att det bör införas en generell tillståndsplikt för både offentliga och privata utförare för att bedriva verksamhet enligt skollagen, socialtjänstlagen, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade samt hälso- och sjukvårdslagen. Motionärerna menar att villkoren för att bedriva välfärdsverksamhet ska vara likvärdiga oavsett utförare.

I kommittémotion 2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L) anförs att valfriheten inom välfärden måste värnas och utvecklas. Enligt motionärerna är det viktigt att lagar och regler gynnar, inte hindrar, alla sorters seriösa företag inom välfärden.

I motion 2018/19:2098 av Peter Persson m.fl. (S) anförs att det är nödvändigt att stärka den gemensamma välfärden och begränsa marknadskrafterna inom skola, vård och omsorg. Motionärerna menar att marknadsliberaliseringen av den svenska välfärden har resulterat i ökad ojämlikhet och att detta på sikt riskerar att urholka förtroendet för den offentliga välfärden. För att vända den trenden är det enligt motionärerna nödvändigt att stärka den demokratiskt styrda välfärden och minska marknadskrafterna.

I motion 2018/19:2575 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) anförs motionärerna att den som driver eget inom välfärden ska vara skyddad från godtyckliga regleringar från staten som hindrar verksamheten (yrkande 2). Det är enligt motionärerna nödvändigt att bejaka, uppmuntra och ta hänsyn till invånarnas önskemål och behov av privata utförare. Grundläggande är att lagstiftning och skattesystem är förutsägbara och rättvisa.

Samma förslag om privata välfärdsföretag lämnas även i motion 2018/19:2576 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 2.

I kommittémotion 2018/19:2694 av Helena Lindahl m.fl. (C) anförs att det är viktigt med en mångfald av utförare i vård, skola och omsorg för att säkra kvalitet och konkurrens och därmed effektivitet (yrkande 16). Motionärerna menar att vinsttak som regeringen flaggat för skulle minska mångfalden av aktörer och leda till mindre incitament för kvarvarande aktörer och den offentliga sektorn att öka effektiviteten och kvaliteten. I stället behöver svensk välfärd ledas och regleras genom höga likvärdiga och transparenta kvalitetskrav, för samtliga aktörer, och inte genom ingrepp i möjligheten att driva välfärdsföretag.

I kommittémotion 2018/19:2819 av Tobias Billström m.fl. (M, C, KD, L) anför motionärerna att såväl patienter som medarbetare främjas av att det finns mångfald och valfrihet i välfärden. En stor valfrihet kräver noggrann kontroll och höga kvalitetskrav, oavsett utförare. Motionärerna vill därför att det fastställs nationella kvalitetskrav för samtliga verksamheter inom välfärden, att det införs en generell tillståndsplikt och att dagens sanktioner skärps och förstärks (yrkande 76).

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i maj 2018 vid behandlingen av regeringens proposition 2017/18:159 Tillstånd att ta emot offentlig finansiering inom socialtjänsten, assistansersättningen och skollagsreglerad verksamhet samt proposition 2017/18:158 Ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden.

Utskottet ansåg att regeringens förslag i proposition 2017/18:159 om att införa en reglering av vinsterna i välfärden var utformat för att lösa ett problem som i verkligheten inte har den karaktär som regeringen påstår. Förslaget ansågs vara ett avsteg från den välfärdsmodell som under lång tid byggts upp i Sverige. Utskottet avstyrkte regeringens förslag, och riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (bet. 2017/18:FiU44, rskr. 2017/18:357).

Samtidigt riktade utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att återkomma till riksdagen med förslag om att införa nationella kvalitetskrav för de verksamheter som bedrivs inom välfärdens områden. Utskottet ansåg också att de sanktioner som staten kan rikta mot enskilda verksamheter behöver skärpas. Enligt utskottets mening kunde därmed valfrihet behållas och en hög kvalitet i välfärden säkerställas. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (bet. 2017/18:FiU44, rskr. 2017/18:357).

Vidare välkomnade utskottet regeringens förslag om att öka tillståndskraven för att få bedriva verksamhet inom välfärdens områden (prop. 2017/18:158). Utskottet ansåg att de föreslagna lagändringarna skulle skapa bättre förutsättningar för att säkerställa att privata utförare har tillräckliga förutsättningar att bedriva verksamhet med god kvalitet, samtidigt som de kan stärka allmänhetens tilltro till sektorn. Utskottet tillstyrkte propositionen, och

riksdagen beslutade enligt utskottets förslag (bet. 2017/18:FiU43, rskr. 2017/18:356).

Samtidigt riktade utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att skyndsamt återkomma till riksdagen med kompletterande lagstiftning så att likvärdiga krav ställs på privata och offentliga aktörer. Utskottet framhöll också vikten av tidigare gjorda tillkännagivanden om att återkomma med förslag för att införa en generell tillståndsplikt för alla utförare i välfärden oavsett driftsform. Utskottet konstaterade att regeringen trots uppmaningen valt att undanta offentliga utförare från ledningsprövningen. Utskottet ansåg därför att riksdagens tillkännagivanden inte var tillgodosedda, och därför riktades ett nytt tillkännagivande mot regeringen. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (bet. 2017/18:FiU43, rskr. 2017/18:356).

Kompletterande information

Sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna

Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet har i januari 2019 slutit en överenskommelse med 73 punkter där partierna är överens om ett budgetsamarbete och ett samarbete i de politiska frågor som framgår av överenskommelsen. I överenskommelsen framhålls att den enskildes valfrihet är en central del av den svenska välfärden. Därför behövs en mångfald av aktörer och goda villkor för enskilt drivna verksamheter inom välfärden som underlättar den enskildes aktiva val. I överenskommelsen sägs följande:

Regeringen kommer inte att driva eller arbeta vidare med förslag om vinstförbud eller andra förslag med syftet att införa vinstbegränsningar för privata aktörer i välfärden. Höga kvalitetskrav ska vara styrande. Detta kommer att uttryckas i vårändringsbudgeten för 2019. Förslag kommer läggas för att säkerställa att alla aktörer inom välfärden oavsett driftsform har likvärdiga villkor.

När det gäller skolan framhålls att lika villkor ska gälla för både privat och offentligt drivna verksamheter. Höga kvalitetskrav ska vara styrande. Enligt överenskommelsen ska en utredning om kvalitetskrav tillsättas och arbeta med dessa frågor 2020–2022.

När det gäller sjukvård och äldreomsorg framhålls att konkurrensneutralitet ska råda mellan offentliga och fristående vårdgivare, såväl ekonomiska villkor som en fungerande tillståndsgivning och kvalitetskrav. (Källa: Utkast till sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna.)

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att den enskildes tillgång till en välfärd av hög kvalitet är en central del av den svenska samhällsmodellen.

Riksdagen har på förslag av utskottet tidigare riktat två tillkännagivanden till regeringen om att återkomma till riksdagen med förslag om att införa nationella kvalitetskrav för verksamheter som bedrivs inom välfärdens områden, att skärpa de sanktioner som staten kan rikta mot enskilda verksamheter samt att komplettera lagstiftningen så att likvärdiga krav ställs på privata och offentliga aktörer. Detta för att behålla valfriheten och för att säkerställa en hög kvalitet i välfärden.

Utskottet noterar att regeringen inte har för avsikt att driva eller arbeta vidare med förslag om vinstförbud eller andra förslag med syftet att införa vinstbegränsningar för privata aktörer i välfärden. I stället ska kvalitetskrav vara styrande. Utskottet noterar också att regeringen avser lägga fram förslag för att säkerställa att alla aktörer inom välfärden, oavsett driftsform, har likvärdiga villkor. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte nu finns skäl att rikta ytterligare tillkännagivande till regeringen utan ser fram emot att regeringen under våren 2019 återkommer till riksdagen i enlighet med vad som framgår av den sakpolitiska överenskommelsen och av riksdagens tidigare tillkännagivanden.

Med det anförda avstyrker utskottet de aktuella motionsyrkandena.

Ersättningssystem för välfärdsverksamheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om att förändra ersättningssystemet för välfärdsverksamheter med hänvisning till den pågående beredningen av Tillitsdelegationens slutbetänkande.

Jämför reservation 4 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2018/19:855 av Per Ramhorn m.fl. (SD) anføres att det nationella ersättningssystemet för välfärdstjänster bör göras mer enhetligt för att öka likvärdigheten och minska krångel (yrkande 63). Motionärerna framhåller bl.a. att det handlar om att påverka incitamentsstrukturer för olika aktörer inom välfärden och att förhindra s.k. cherry picking, dvs. att aktörer väljer att etablera sig där det finns möjlighet till högre ersättning.

Tidigare behandling

I betänkande 2017/18:FiU26 behandlade utskottet ett liknande motionsyrkande. I betänkandet noterade utskottet att det pågick en utredning om ersättningsmodeller, och utskottet ville därför avvakta utredningens resultat innan eventuella åtgärder övervägdes. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet.

Kompletterande information

Med tillit växer handlingsutrymmet – tillitsbaserad styrning och ledning av välfärdssektorn

I juni 2018 överlämnade Tillitsdelegationen sitt huvudbetänkande Med tillit växer handlingsutrymmet – tillitsbaserad styrning och ledning av välfärdssektorn (SOU 2018:47), till regeringen. I betänkandet utvecklar delegationen den analys som påbörjades i delegationens delbetänkande Jakten på den perfekta ersättningsmodellen – Vad händer med medarbetarnas handlingsutrymme? (SOU 2017:56), där delegationen presenterar de ersättningsmodeller som är mest aktuella i Sverige i dag och diskuterar deras betydelse för möjligheten att tillvarata medarbetarnas kompetens och förmåga, och därigenom bidra till en ändamålsenlig, kostnadseffektiv och innovativ välfärd av hög kvalitet. Delbetänkandet syftade till att vidga diskussionen om ersättningsmodellerna, bortom de ekonomiska incitamenten som vanligtvis är i huvudfokus, för att skapa en bredare förståelse för ersättningsmodellernas effekter. I delbetänkandet konstateras att det var svårt att fullt ut separera en analys av ersättningsmodeller, som endast är en del av den samlade styrningen, från andra delar. Vilka effekter ersättningsmodeller ger i verksamheterna bedömdes vara avhängigt den övriga styrningen. Delegationen hade därför för avsikt att i sitt slutbetänkande se över den sammantagna styrningen av, och inom, kommuner och landsting och hur den kan utformas för att bättre ta till vara medarbetarens kompetens och skapa större värde för medborgare och företag.

När det gäller ersättningsmodeller rekommenderar delegationen följande i sitt huvudbetänkande:

- Håll ersättningsmodellen så enkel som möjligt.
- Om detaljerad styrning anses motiverad, överväg andra styrmodeller.

Om ersättningsmodellen bedöms vara det styrmedel som ska användas för att styra mer detaljerat, tänk då på följande:

- Ta hjälp av medarbetare för att utforma modellen.
- Rikta ersättningsmodellen till rätt nivå.
- Komplettera med annan styrning, framför allt kommunikation, dialog och ledarskap.

Betänkandet har varit ute på remiss till ett antal remissinstanser, och svarstiden gick ut den 31 oktober 2018. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Kommunernas fördelning av resurser till skolan

Enligt 2 kap. 8 b § skollagen (2010:800) ska kommuner fördela resurser till utbildning inkom skolväsendet efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Paragrafen omfattar fördelning av resurser såväl till kommunernas egna verksamheter som till enskilda huvudmän. Det är alltså

förutsättningarna och behoven som ska vara styrande vid resursfördelningen. Bestämmelsen reglerar inte närmare hur resurserna ska fördelas utan anger att de ska fördelas utifrån dessa grunder.

Enligt SKL gör kommunerna på olika sätt när de fördelar resurser till skolan. Hur resurser bäst fördelas bedöms vara en komplex fråga, och det anses inte finnas någon universalmodell för resursfördelning som fungerar överallt. Det konstateras i Skolkommisionens slutbetänkande Samling för skolan – Nationell strategi för kunskap och likvärdighet (SOU 2017:35) och i rapporter från både Skolverket och Skolinspektionen (Kommunernas resursfördelning till grundskolor, Skolverkets rapport 391 och Kommunernas resursfördelning och arbete mot segregationens negativa effekter i skolväsendet, Skolverkets rapport 2014:01).

Att fördela resurser kräver enligt SKL många svåra avvägningar. Det gäller inte bara skolan utan även andra välfärdssektorer och oavsett om det är kommunerna, landstingen eller staten som ansvarar för resursfördelningen.

Oavsett vilken modell som används för att fördela resurser till skolorna behöver den vara transparent och förutsägbar, så att varje skola vet vilka resurser den har att röra sig med. Dessutom måste sättet att fördela pengar till skolorna accepteras och upplevas som rättvist. Det senare gäller inte minst om man tillämpar en s.k. socioekonomisk resursfördelning och styr pengar till skolorna efter deras elevsammansättning. Sättet att fördela pengar ska också främja en effektiv resursanvändning i skolorna, samtidigt som det är rektorn som bedömer och avgör hur resurserna fördelas inom respektive skola.

När en kommun fördelar pengar till skolorna ska den tillämpa den s.k. likabehandlingsprincipen, som innebär att kommunala och fristående skolor ska ha lika villkor.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att Tillitsdelegationen har lämnat sitt slutbetänkande där bl.a. ersättningsmodeller diskuterats och att förslagen i betänkandet för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Utskottet vill avvakta beredningen innan eventuella åtgärder övervägs.

Med det anförda avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Kommunala tillsynsavgifter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om kommunala tillsynsavgifter med hänvisning till gällande lagstiftning på området och det arbete som för närvarande pågår inom Regeringskansliet med anledning av Statskontorets och Riksrevisionens rapporter.

Jämför reservation 5 (M).

Motionerna

I fyra motioner tas frågan om kommunala tillsynsavgifter upp.

I motion 2018/19:1218 av Jan R Andersson och Sten Bergheden (båda M) anför motionärerna att en översyn bör göras så att tillsynskostnaderna för mindre serviceföretag på landsbygden blir proportionerligt utformade. Motionärerna framhåller att handlare på landsbygden anser att den administrativa bördan är ett bekymmer och en stor anledning till avveckling. Det bedöms som orimligt att en liten lanthandel måste betala lika mycket för exempelvis tillsyn som stormarknader.

I motion 2018/19:1229 av Jan R Andersson (M) anføres att tillsynsavgifterna för kommersiell service bör ses över. Motionären framhåller att det ofta är en liten skillnad mellan vad en stor livsmedelsbutik och en liten lanthandel får betala i avgifter för kommersiell service trots att skillnaderna i den faktiska tillsyn som utförs i butikerna är väldigt stora. Enligt motionären finns det lanthandlare som betalar kontrollavgift utan att få besök av en inspektör eftersom de delvis är upptagna med att inspektera stora butiker som omsätter hundratals miljoner kronor. Det bedöms därför som rimligt att avgiftssystemet i högre grad än i dag anpassas efter faktisk omsättning i den verksamhet som ska inspekteras.

I motion 2018/19:2601 av Ida Drougge (M) anføres att när en kommun eller staten tar ut en avgift ska dess storlek vara proportionerlig med kostnaden för motprestationen, eftersom det annars blir en skatt. Det framhålls också att det inte är alltid som avgiften över huvud taget kopplas till en motprestation som blir av. Det bedöms som särskilt vanligt vid tillsynsavgifter. Motionären vill därför att regeringen ser över möjligheten att göra kommunerna och staten skyldiga att redovisa faktiska beräkningar och underlag för avgifters storlek och kostnaden för den motprestation som avgiften avser (yrkandena 1 och 2).

I kommittémotion 2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M) anføres att kommunernas avgiftsuttag för icke genomförd tillsyn bör begränsas (yrkande 4). Motionärerna framhåller att det inte är ovanligt att kommuner fakturerar företag för tillsynsavgifter men sedan inte genomför tillsynen. En genomförd tillsyn kan enligt motionärerna vara en kvalitetsstämpel på verksamheten. Det bedöms därför som orimligt att betala en avgift om tillsynen inte utförs.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2017/18:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet framhöll utskottet att det är helt i enlighet med regelverket att tillsynsmyndigheter tar ut en tillsynsavgift eller en kontrollavgift utan att en kontroll nödvändigtvis har utförts. Samtidigt framhöll utskottet betydelsen av det arbete som pågår inom Livsmedelsverket när det gäller riskklassificering och inom Regeringskansliet när det gäller Statskontorets uppdrag att se över hur livsmedelskontrollen kan stärkas genom ökad kommunal samverkan.

Mot den bakgrunden avstyrkte utskottet samtliga motionsyrkanden om tillsynsavgifter.

Kompletterande information

Bädda för bättre tillsyn – statens vägledning av kommunal tillsyn

I december 2018 överlämnade Riksrevisionen granskningsrapporten Bädda för bättre tillsyn (RiR 2018:31). I rapporten har Riksrevisionen granskat den statliga tillsynsvägledningen till kommunal tillsyn på fyra områden: alkoholtillsyn, kemikalietillsyn, livsmedelskontroll och den del av miljötillsynen som Naturvårdsverket har tillsynsansvar för. De övergripande slutsatserna är att tillsynsvägledningen huvudsakligen fungerar tillfredsställande för kemikalietillsynen och livsmedelskontrollen, medan det finns brister i tillsynsvägledningen till framför allt alkoholtillsynen men även miljötillsynen.

Riksrevisionen rekommenderar att regeringen säkerställer att de tillsynsvägledande myndigheterna har ett tydligt uppdrag samt att arbets- och ansvarsfördelningen inom respektive område är ändamålsenlig. I normalfallet bör den centrala myndigheten ha ett övergripande nationellt ansvar för tillsynsvägledning medan länsstyrelsen har ansvar för regional samordning och uppföljning.

Riksrevisionens rekommendationer till de centrala tillsynsvägledande myndigheterna är som följer:

- Säkerställ att det finns klargörande och användbara vägledningar i tillräcklig omfattning för den kommunala tillsynen.
- Etablera en effektiv ordning för att besvara tillsynsrelaterade frågor på ett klargörande sätt inom rimlig tid där svaren görs tillgängliga för alla inspektörer.
- Överväg att bedriva nationella tillsynsprojekt eller att kvalitetssäkra och sprida relevant material från regionala tillsynsprojekt till alla kommuner.
- Utvärdera kommunernas tillsyn och den egna tillsynsvägledningen i syfte att kontinuerligt utveckla tillsynsvägledningens effektivitet.

Regeringen ska senast den 6 april 2019 inkomma med en svarsskrivelse till riksdagen med anledning av granskningsrapporten.

Stärkt livsmedelskontroll genom ökad kommunal samverkan

I juni 2017 överlämnade Statskontoret rapporten Stärkt livsmedelskontroll genom ökad kommunal samverkan (2017:9). I rapporten har Statskontoret utrett hur livsmedelskontrollen kan stärkas i kommuner där kontrollen är otillräcklig eller inte utförs på ett riskbaserat sätt. Enligt rapporten bedöms samverkan, som innebär att kommuner bildar gemensamma kontrollmyndigheter, ha bäst förutsättningar för att minska sårbarheten och höja effektiviteten i livsmedelskontrollen. Statskontoret anser därför att kontrollmyndigheterna behöver bli större och färre. Regeringen anses behöva ta initiativ till en färdplan för ökad samverkan.

Rapporten skickades ut på remiss hösten 2017, och svarstiden gick ut den 8 januari 2018. Rapporten och remissvaren bereds inom Näringsdepartementet.

Kommunal tillsyn

Enligt 27 kap. 1 § miljöbalken (1998:808) får kommuner ta ut en avgift för tillsyn. Hur stor avgift som ska tas ut beslutas av kommunfullmäktige. Enligt uppgifter från SKL ska den avgift eller taxa som en kommun tar ut för att täcka kostnaderna för tillsyn och kontroll vara så rättvis som möjligt. Enligt kommunallagen ska alla behandlas lika, vilket enligt SKL i detta fall betyder att alla som har liknande verksamhet med samma risker och sköter sina företag på samma sätt ska betala lika mycket i tillsynsavgift. Därför måste det finnas en taxa som speglar hur stor risk ett företag utgör för människors hälsa och miljön. Taxan ska även kunna ta hänsyn till hur en företagsägare sköter sin verksamhet för att undvika skador på hälsan och miljön. Att risken kan variera mellan olika företag och beroende på företagets egenkontroll förklarar enligt SKL varför avgiften kan variera mellan företag som bedriver liknande verksamheter. Ett avgiftsbeslut kan överklagas.

Enligt SKL bör företag få regelbundna besök. Den som ska göra tillsynen, t.ex. miljökontoret, bör ha bestämt sig för om ett visst företag ska besökas varje, vartannat eller vart tredje år. Helst bör det inte vara längre än tre år mellan varje besök. Det bedöms som svårt att fördela kostnaderna för tillsynen på ett rättvist sätt för varje år, och därför måste avgifterna anpassas så att de i stället blir jämnt fördelade under några år. Det innebär att företag kan få en årlig avgift även de år det inte görs några tillsynsbesök.

Utskottets ställningstagande

Liksom vid tidigare behandling vill utskottet framhålla att det är helt i enlighet med regelverket att tillsynsmyndigheter tar ut en tillsynsavgift eller en kontrollavgift utan att en kontroll nödvändigtvis har utförts. Utskottet kan samtidigt notera det arbete som pågår inom Regeringskansliet när det gäller Statskontorets rapport om att se över hur livsmedelskontrollen kan stärkas genom ökad kommunal samverkan. Utskottet noterar också Riksrevisionens

granskningsrapport om tillsyn där regeringen senast den 6 april 2019 ska inkomma med en svarsskrivelse till riksdagen. Utskottet vill avvakta det arbete som pågår innan eventuella åtgärder övervägs.

Med det anförda avstyrker utskottet samtliga motionsyrkanden.

Det kommunala utjämningsystemet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om förslag till ändringar i det kommunala utjämningsystemet. Utskottet anser att konsekvenserna av förändringar i utjämningsystemet är svåra att överblicka och att eventuella ändringar därför bör vänta till nästa översyn av hela det kommunala utjämningsystemet. Utskottet hänvisar också till Kostnadsutjämningsutredningens slutbetänkande om kostnadsutjämningsystemet.

Motioner

I åtta motioner tas frågan om det kommunala utjämningsystemet upp.

I motion 2018/19:1770 av Hanna Westerén (S) anføres att det kommunala utjämningsystemet bör ses över i enlighet med Kostnadsutjämningsutredningens förslag för att fortsättningsvis främja likvärdig välfärd i hela landet.

I motion 2018/19:1814 av Hanna Westerén (S) anføres att Region Gotlands öläge bör beaktas i samband med en eventuell uppdatering av delmodellerna i kostnadsutjämnningen. Motionären framhåller att Region Gotland har ett primärkommunalt och ett landstingskommunalt ansvar. Kostnadsutvecklingen inom hälso- och sjukvården riskerar enligt motionären att ta över och tränga undan Gotlands primärkommunala uppdrag. Gotland bedöms på grund av sitt geografiska läge inte ha samma möjligheter som andra regioner att hitta gemensamma lösningar genom samverkan över regiongränserna.

I motion 2018/19:2441 av Lars Thomsson (C) anføres att regeringen bör utreda på vilket sätt staten bör bära ansvaret för de merkostnader som Gotland har för sjukvården på grund av kombinationen öläge och liten befolkning. Motionären framhåller att delar av de kostnader som uppstår för Gotland inte kompenseras i utjämningsystemet.

I motion 2018/19:2487 av Per Åsling (C) yrkande 5 anføres att det är viktigt med ett nytt, solidariskt och effektivt skatteutjämningsystem. Motionären menar att befintliga fördelningsmodeller missgynnat Jämtlands län på grund av länets stora yta i relation till antalet invånare.

I motion 2018/19:2523 av Per Åsling och Peter Helander (båda C) anføres att en rättvisare folkräkning bör införas i det kommunala utjämningsystemet. Motionärerna menar att ett befolkningsgenomsnitt under året skulle ge en mer

rättvis fördelning mellan kommunerna i utjämningsystemet än nuvarande beräkning av invånarna.

Samma förslag om rättvisare folkräkning lämnas även i motion 2018/19:2540 av Peter Helander och Fredrik Christensson (båda C).

I motion 2018/19:2600 av Louise Meijer och Noria Manouchi (båda M) anför motionärerna att det kommunala utjämningsystemet behöver reformeras genom att prestationskrav införs för kommuner som är mottagare av kostnadsutjämnningen (yrkande 1) och genom att hänsyn tas till kostnader för tillväxt (yrkande 2). Dagens utjämningsystem kompenserar för faktorer som kommunen kan styra över, vilket bedöms kunna innebära negativa kommunalekonomiska incitament till förändring. Kostnader som uppstår för tillväxtkommuner, t.ex. investeringar i skolor, tar inte utjämningsystemet hänsyn till. Motionärerna menar att det blir kontraproduktivt att inte ha med tillväxt som en parameter eftersom strävan är att hålla en så hög service till samtliga landets invånare som möjligt.

I motion 2018/19:2602 av Ida Drougge m.fl. (M) anføres att en översyn bör göras av det kommunala utjämningsystemet. Motionärerna menar att systemet i dag inte fungerar som det är tänkt och att det därför behöver reformeras så att förutsättningar och inte utfall utjämnas, så att staten fullt ut kompenserar de kommuner som behöver kompenseras och så att staten kan dra in utjämningsbidrag till kommuner som inte tar ansvar för sin ekonomi (yrkandena 1–3).

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2017/18:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet framhöll utskottet att riksdagen nyligen beslutat om ändringar i lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning. Ändringarna som gjordes bl.a. för att säkerställa att inkomstutjämningsystemet inte skulle motverka tillväxt och ökad sysselsättning. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2014. Bakom beslutet låg en omfattande parlamentarisk utredning, där utjämningsystemet utreddes grundligt. Utskottet noterade också att det pågick en utredning om kostnadsutjämnningen för kommuner och landsting. Mot den bakgrunden ansåg utskottet att det inte fanns skäl att ytterligare förändra systemet eller tillsätta ytterligare utredningar.

När det gäller folkräkningssystemet framhöll utskottet att syftet med det kommunala utjämningsystemet är att åstadkomma likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och landsting att bedriva sina verksamheter. Systemet består bl.a. av inkomst- och kostnadsutjämning. Utskottet konstaterade att utjämningsystemet består av flera olika delmodeller och parametrar och att en förändring av systemet skulle kunna få stora konsekvenser för såväl kommuner som landsting. Eftersom det är svårt att få en fullständig bild över vilka dessa konsekvenser blir ansåg utskottet att en förändring skulle kräva en grundlig utredning. Utskottet ansåg därför att

eventuella ändringar i systemet bör vänta till nästa översyn av hela det kommunala utjämningsssystemet.

Med det anförda avstyrkte utskottet de aktuella motionsyrkandena.

Kompletterande information

Lite mer lika – översyn av kostnadsutjämnningen för kommuner och landsting

I oktober 2018 överlämnade Kostnadsutjämningsutredningen sitt slutbetänkande Lite mer lika – översyn av kostnadsutjämnningen för kommuner och landsting. I betänkandet konstateras att dagens utjämningsystem i huvudsak fyller sitt syfte att ge alla kommuner och landsting möjlighet att erbjuda en likvärdig verksamhet, men att mer fokus behöver läggas på socioekonomisk profil och glesbygdens villkor. Utredningen föreslår en helt ny kompensation för kommunal vuxenutbildning inklusive sfi, eftersom de stora skillnaderna i flyktingmottagandet bedöms ställa olika krav på verksamhetens omfattning. En tydligare socioekonomisk profil föreslås för sjukvården, samtidigt som ersättningar till bl.a. glesbygd och delar av landet med befolkningsförändringar föreslås höjas.

Sammantaget väntas förslaget innebära att systemets omfördelning ökar från 10 till 12 miljarder kronor. Ökningen bedöms gynna i huvudsak kommuner och landsting i glesbygd med liten befolkning och stora socioekonomiska utmaningar; t.ex. när det gäller landstingen väntas ”skogslänen” och Gotland få ett förbättrat utfall. Förslaget föreslås träda i kraft 2020.

Lagen om kommunalekonomisk utjämning

Av 17 § lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning framgår att avgifter och bidrag beräknas på grundval av antalet folkbokförda invånare i en kommun eller i ett landsting den 1 november året före utjämningsåret.

Var en person är folkbokförd den 1 november året före beskattningsåret styr också i vilken kommun personen ska betala skatt (65 kap. 3 § inkomstskattelagen).

Den 1 november har enligt uppgift från SKL och Statistiska centralbyrån (SCB) valts för att uppgifterna om antalet folkbokförda ska vara så aktuella som möjligt vid beräkningen av bidrag och avgifter.

Det kommunala utjämningsystemet

När inkomstutjämningsbidrag respektive inkomstutjämningsavgift beräknas används s.k. länsvisa skattesatser, vilket är medelskattesatsen 2003 justerat för huvudmannaskapsförändringar som har skett sedan 1991. Skillnaderna som finns i de länsvisa skattesatserna speglar på så sätt inte vilken skattesats som kommunerna eller landstingen valt utan beror endast på i vilken utsträckning kommunerna tagit över verksamhet från landstingen eller tvärtom.

Anledningen till att man använder dessa länsvisa skattesatser är att storleken på inkomstutjämningsbidrag eller inkomstutjämningsavgifter inte ska kunna påverkas av kommuner och landsting. (Källa: SCB, Kommunalekonomisk utjämning, Utjämningsåret 2018.)

Statskontoret

Enligt 1 b § förordningen (2007:827) med instruktion för Statskontoret har Statskontoret i uppdrag att redogöra för utvecklingen av statens styrning av kommuner och landsting, vilket bl.a. omfattar det kommunala utjämningsystemet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att riksdagen 2013 beslutade om ändringar i lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning. Ändringarna gjordes bl.a. för att säkerställa att inkomstutjämningsystemet inte skulle motverka tillväxt och ökad sysselsättning. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2014. Bakom beslutet låg en omfattande parlamentarisk utredning, där utjämningsystemet utreddes grundligt.

Utskottet noterar att den översyn av kostnadsutjämningsen för kommuner och landsting som gjorts av Kostnadsutjämningsutredningen nu har redovisats i ett slutbetänkande som har överlämnats till regeringen. Utskottet anser att utredningens förslag bör få beredas i vanlig ordning innan eventuella åtgärder övervägs.

När det gäller folkräkningssystemet vill utskottet liksom tidigare framhålla att syftet med det kommunala utjämningsystemet är att åstadkomma likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och landsting att bedriva sina verksamheter. Systemet består bl.a. av inkomst- och kostnadsutjämning. Utjämningsystemet består av flera olika delmodeller och parametrar, och en förändring av systemet skulle kunna få stora konsekvenser för såväl kommuner som landsting. Eftersom det är svårt att få en fullständig bild över vilka dessa konsekvenser blir anser utskottet att en förändring skulle kräva en grundlig utredning. Utskottet anser därför att eventuella ändringar i systemet bör vänta till nästa översyn av hela det kommunala utjämningsystemet.

Mot den bakgrunden avstyrker utskottet de aktuella motionsyrkandena.

Offentlig statistik

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om att synliggöra idéburna verksamheter i den offentliga statistiken med hänvisning till en pågående utredning.

Jämför reservation 6 (L).

Motionen

I kommittémotion 2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 2 anförs att de idéburna verksamheterna bör synliggöras i den offentliga statistiken och att alla välfärdsdata bör delas upp på idéburna, privata och offentliga verksamheter.

Kompletterande information*En tydlig definition av idéburna aktörer i välfärden*

I juni 2018 tillsatte regeringen en särskild utredare som ska ta fram förslag på en tydlig definition av idéburna aktörer som kan användas för att identifiera och avgränsa dessa från andra aktörer i välfärdsverksamheter och andra närliggande offentligt finansierade eller subventionerade verksamheter. Syftet med en definition av idéburna aktörer är enligt direktivet (dir. 2018:46) att främja ett ökat idéburet deltagande i välfärden. Uppdraget ska redovisas senast den 14 december 2019.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att regeringen tillsatt en utredning som ska lämna förslag på en tydlig definition av idéburna aktörer. Utskottet anser att utredningens förslag bör inväntas innan eventuella åtgärder övervägs.

Med det anförda avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Agenda 2030

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om att ställa krav på kommuner att redovisa sitt arbete med Agenda 2030 med hänvisning till det arbete som redan pågår.

Motionen

I motion 2018/19:2738 av Annica Hjerling m.fl. (MP) yrkande 4 anförs att riksdagen bör ställa krav på att kommuner och landsting årligen redovisar hur de lever upp till Agenda 2030. Motionärerna framhåller att regeringen har lagt fast att Agenda 2030 ska genomföras inom ramen för ordinarie styrning och på alla politikområden. Det ska också ges stöd till kommuner och landsting för att förenkla genomförandet. Mot bakgrund av att den offentliga verksamheten står för hälften av Sveriges BNP och att en stor del av detta består av verksamheter i kommuner och landsting krävs enligt motionärerna en särskild tydlighet i att Agenda 2030 ska genomföras. Det bedöms därför som rimligt att ställa krav på att bl.a. kommuner årligen ska redovisa sitt arbete med Agenda 2030 fram till 2030.

Kompletterande information

Handlingsplan Agenda 2030 2018–2020

I juni 2018 beslutade regeringen om en handlingsplan för Agenda 2030 (Fi 2018:3). I planen framhålls att det finns ett behov av nyckeltal som drivkraft och stöd för genomförandet av Agenda 2030 på den lokala och regionala nivån. Nyckeltal kan styra och vägleda kommuner och landsting som efterfrågar stöd i sitt uppföljningsarbete. Agenda 2030-delegationen lyfter i sitt förslag till handlingsplan detta som ett identifierat samarbetsområde med SKL. Delegationen föreslår att det samtidigt görs en översyn av Rådet för främjande av kommunala analysers (RKA) befintliga nyckeltal för hållbar utveckling och att eventuellt intresse för öppna jämförelser av hållbar utveckling inom kommunsektorn undersöks närmare. SCB ansluter sig i sin redovisning av nationella indikatorer till delegationens förslag och uttrycker en vilja att bidra till analysen av vilka nyckeltal som är möjliga och relevanta att följa på regional och lokal nivå.

Regeringen stöder och följer pågående arbete för att höja kunskapsnivån om hur kommuner och landsting kan arbeta sammanhållet och långsiktigt med socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling. Regeringen har också gett Agenda 2030-delegationen i uppdrag att förankra Agenda 2030 och dess mål samt att utveckla en bred dialog om hållbar utveckling.

RKA kommer mot denna bakgrund att i samråd med Agenda 2030-delegationen, SCB och representanter för kommuner och landsting ta fram frivilliga nyckeltal för kommuner och landsting utifrån målen och delmålen i Agenda 2030.

Vidare framgår det av handlingsplanen att SCB har fått i uppdrag att bygga upp ett nationellt uppföljningssystem genom att samordna utveckling, produktion och tillgängliggörande av statistik för Sveriges genomförande av Agenda 2030.

Skrivelse från SKL

I november 2017 lämnade SKL en svarsskrivelse på regeringens förslag till Handlingsplan Agenda 2030¹ som lämnades i juni 2017.

Av skrivelsen framgår att SKL delar regeringens uppfattning att det finns ett behov av indikatorer för uppföljning av Agenda 2030 på lokal och regional nivå, som är frivilliga att använda för kommuner, landsting och regioner. Indikatorer för uppföljning kan ha en styrande och vägledande effekt för de kommuner eller landsting som har önskat stöd i uppföljningsarbetet med de globala målen, utan att vara tvingande. Indikatorer på lokal nivå måste enligt SKL vara enkla och relevanta och inte innebära stora kostnader.

SKL betonar att indikatorerna bör ingå i befintliga databaser som exempelvis Kolada. Att bygga vidare på redan befintliga system och verktyg ser förbundet som positivt, och därför välkomnas initiativet till en eventuell uppdatering av de nyckeltal för hållbar utveckling som tagits fram av RKA.

Rådet för främjande av kommunala analyser

Enligt uppgifter från RKA arbetar kansliet intensivt med uppdraget att ta fram nyckeltal för Agenda 2030. Just nu undersöks vilken statistik som finns på olika håll i landet och vad som skulle kunna vara användbart för lokal och regional nivå när det gäller uppföljning av de globala målen. En referensgrupp och en arbetsgrupp som stöttar processen har bildats.

Deltagarna i referensgruppen representerar myndigheter som på olika sätt är kopplade till målen inom Agenda 2030. Arbetsgruppen består av representanter för kommuner, landsting och regioner. Enligt RKA deltar gruppen i högsta grad i arbetet med att ta fram relevanta nyckeltal för uppföljning av Agenda 2030 på lokal och regional nivå. Fredagen den 23 november 2018 träffades arbetsgruppen för första gången och diskuterade då ett första utkast till urval av nyckeltal.

Arbetet har sedan dess fortsatt, och enligt RKA kommer nyckeltalen för Agenda 2030 att publiceras i Kolada och vara tillgängliga för alla kommuner, landsting och regioner. Nyckeltalen kommer att publiceras i slutet av mars 2019.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning om att det finns ett behov av nyckeltal som drivkraft och stöd för genomförandet av Agenda 2030 på den lokala och regionala nivån. Utskottet noterar också att det pågår ett omfattande arbete med att ta fram olika nyckeltal för att följa upp arbetet på lokal och regional nivå.

Med det anförda avstyrker utskottet motionsyrkandet.

¹ I riktning mot en hållbar välfärd – Agenda 2030-delegationens nulägesbeskrivning och förslag till handlingsplan för det nationella genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Reservationer

1. Villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden, punkt 1 (M, KD)

av Elisabeth Svantesson (M), Edward Riedl (M), David Josefsson (M), Cecilie Tenfjord Toftby (M) och Larry Söder (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2819 av Tobias Billström m.fl. (M, C, KD, L) yrkande 76 och avslår motionerna

2018/19:840 av Johanna Haraldsson m.fl. (S),

2018/19:849 av Betty Malmberg (M) yrkande 1,

2018/19:855 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 62,

2018/19:932 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkandena 1 och 2,

2018/19:1222 av Beatrice Ask (M),

2018/19:1424 av Alexandra Anstrell och Maria Stockhaus (båda M),

2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 1,

2018/19:2098 av Peter Persson m.fl. (S),

2018/19:2575 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 2,

2018/19:2576 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 2 och

2018/19:2694 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 16.

Ställningstagande

Riksdagen har på förslag av utskottet tidigare riktat tillkännagivanden till regeringen om att återkomma till riksdagen med förslag om att införa nationella kvalitetskrav för de verksamheter som bedrivs inom välfärdens områden och om att återkomma med kompletterande lagstiftning så att likvärdiga krav ställs på privata och offentliga aktörer. Vi konstaterar dock att regeringen ännu inte återkommit till riksdagen i frågan. Vi kan notera att det i den sakpolitiska överenskommelse som slutits mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet finns skrivningar som berör området, men anser att det fortfarande finns betydande oklarheter om vad regeringen avser att göra när det gäller villkoren för verksamheter som bedrivs inom välfärden. Därför bör riksdagen tillkännage för regeringen att den snarast ska återkomma till riksdagen med förslag om att fastställa nationella kvalitetskrav för samtliga verksamheter inom välfärden, införa en generell tillståndsplikt samt skärpa och förstärka dagens sanktioner.

2. Villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden, punkt 1 (SD)

av Oscar Sjöstedt (SD), Dennis Dioukarev (SD) och Sven-Olof Sällström (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:855 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 62 och avslår motionerna

2018/19:840 av Johanna Haraldsson m.fl. (S),

2018/19:849 av Betty Malmberg (M) yrkande 1,

2018/19:932 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkandena 1 och 2,

2018/19:1222 av Beatrice Ask (M),

2018/19:1424 av Alexandra Anstrell och Maria Stockhaus (båda M),

2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 1,

2018/19:2098 av Peter Persson m.fl. (S),

2018/19:2575 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 2,

2018/19:2576 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 2,

2018/19:2694 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 16 och

2018/19:2819 av Tobias Billström m.fl. (M, C, KD, L) yrkande 76.

Ställningstagande

Vi sverigedemokrater värnar den svenska välfärdsmodellen och månar om kvalitet, ordning och reda, mångfald och valfrihet i välfärdens verksamheter. Det ska därför finnas utrymme för fler aktörer och driftsformer. Aktiebolag som är verksamma inom välfärdssektorn och finansieras med offentliga medel menar vi är att betrakta som särskilda då samhället funnit att dessa verksamheter är så centrala att alla individer ska ha tillgång till dem och att de därför ska finansieras via det offentliga. Mot den bakgrunden bör det införas en bestämmelse om att aktiebolag som finansieras med offentliga medel inte får ta ut utdelning förrän de uppnått en ekonomisk stabilitet som garanterar att verksamheten kan fortskrida även om bolaget skulle hamna på obestånd, så pass länge att det offentliga kan ta över verksamheten utan menlig inverkan på vårdtagare, brukare eller motsvarande.

3. Villkor för verksamhet som bedrivs inom vissa välfärdsområden, punkt 1 – motiveringen (V)

av Ulla Andersson (V).

Ställningstagande

Vi inom Vänsterpartiet anser att när allt fler privata aktörer med syfte att generera vinst utför tjänster inom välfärden införs incitament i välfärden som kommer i konflikt med den lagstiftning och de mål som satts upp för skola, vård och omsorg. Skattepengar ska användas till det de är avsedda för. Vänsterpartiet anser att obegränsade vinstuttag i välfärden medför att skattepengar som avsatts för skola, vård och omsorg i stället går till ägarna. Dessutom ökar risken för att oseriösa aktörer genom bedrägerier eller andra former av kriminalitet försöker tillskansa sig medel som är avsedda för välfärden, dessutom har vi sett många exempel där bolagen på olika sätt agerar för att undgå skatt. Dessutom undermineras välfärdens legitimitet. Genom att införa en reglering av vinsterna anser vi att förtroendet för de privata aktörer som är där för verksamhetens skull och tilltron till välfärdssystemet i stort kan stärkas.

De starka finansiella drivkrafter som är förknippade med vinstsyftande aktörer riskerar att prioritera lönsamma grupper med mindre behov, på bekostnad av dem som har större behov, vilket strider mot intentionerna i lagstiftningen. Välfärden är rättighetsbaserad, skattefinansierad och ingen marknad och ska inte heller hanteras som en sådan. Skälen för att reglera hur mycket pengar som ska lämna välfärdsverksamheten bedöms därför som starka, eftersom det kan minska incitamenten för kvalitetssänkningar och brukarselektering, t.ex. val av plats för etablering i syfte att maximera vinsten.

En reglering av vinsterna innebär förutsättningar för en mer tillitsbaserad styrning, eftersom det redan skulle finnas ett system för att säkerställa att pengarna används i verksamheten. En reglering som motverkar incitamenten till vinstuttag kan leda till ett minskat behov av detaljreglering av välfärdssektorn, vilket ger förutsättningar för en bättre, mer tillitsbaserad och ändamålsenlig styrning av välfärden.

I motsats till vad de som förespråkar vinstuttag ur välfärden brukar påstå, att mångfalden ökar, så leder det i stället till en fortsatt utveckling mot allt större vinstsyftande aktörer, vilket i sig riskerar att leda till en allt större likriktning, vilket riskerar att minska mångfalden för brukarna. Genom att reglera hur de offentliga medlen får användas ges i stället bättre förutsättningar för framväxten av en verklig mångfald av alternativ, snarare än utbyggnaden av stora välfärdskoncerner. En reglering som innebär att olika typer av aktörer endast får ta emot offentlig finansiering om de följer vissa villkor är den mest ändamålsenliga lösningen på de problem som beskrivs.

Vi anser att det är viktigt att tydliga kvalitetskrav ställs. Däremot kommer inte de problem och risker som kunnat konstateras i nuvarande system att lösas endast genom att man ställer högre kvalitetskrav eller utvecklar uppföljningen

av dessa. Detta beror bl.a. på svårigheterna att mäta och följa upp kvalitet i välfärdsverksamhet. Det är omöjligt att mäta det objektiva utfallet av verksamheterna inom välfärden om man med det menar t.ex. hur verksamheterna påverkar elevers kunskapsnivåer eller omsorgstagares trygghet. Det räcker vidare inte att följa upp en enskild skolas eller huvudmans prestationer för att kunna dra slutsatser om hur välfärdssystemet i sin helhet fungerar och hur den samhällsekonomiska effektiviteten påverkas. Välfärdstjänsternas komplexa uppbyggnad gör det också svårt att utforma regelverk, kontrakt och ersättningssystem så att kvalitet och effektivitet stärks, opportunistiskt beteende motverkas och medborgarnas tillgång till välfärden blir likvärdig och behovsstyrd. Detta leder till att kostnaderna för att skapa och upprätthålla välfungerande kvasimarknader inom välfärden blir relativt höga.

När verksamhet överlämnas till privata aktörer med ett vinstintresse riskerar det att leda till behov av ökad kontroll samt ett ökat fokus på mätning och krav som går att följa upp. Erfarenheten från de senaste decennierna visar att utvecklingen på många välfärdsområden gått mot en styrning med alltmer detaljerade krav på verksamheten, vilket medfört högre administrationskostnader. De mått som använts har i många fall även blivit styrande i verksamheterna. Mätning, uppföljning och kontroll kan i vissa fall utgöra en belastning på välfärdens verksamhet och professioner. En vinstbegränsning skulle innebära förutsättningar för en mer tillitsbaserad styrning, eftersom det redan skulle finnas ett system för att säkerställa att pengarna används i verksamheten. Vi anser därför att en reglering som motverkar incitamenten till stora vinstuttag ur verksamheten kan leda till ett minskat behov av detaljreglering av välfärdssektorn. En sådan reglering skulle därmed ge förutsättningar för en bättre, mer tillitsbaserad och ändamålsenlig styrning av välfärden. Redan nu är detaljregleringen omfattande i välfärden, vilket medför att de anställda inte tillåts vara de proffs de är. Den tillitsbaserade styrningen måste utökas och detaljregleringen minska.

Med hänvisning till detta avstyrks här aktuella motionsyrkanden.

4. Ersättningssystem för välfärdsverksamheter, punkt 2 (SD)

av Oscar Sjöstedt (SD), Dennis Dioukarev (SD) och Sven-Olof Sällström (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:855 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 63.

Ställningstagande

Vi sverigedemokrater anser att ett mer enhetligt nationellt ersättningssystem för välfärdsverksamheter bör införas. Detta för ökad likvärdighet och minskat krångel. Högre resultat ska ge en högre ersättning och det ska vara resultatet över tid som är styrande och inte en ögonblicksbild.

5. Kommunala tillsynsavgifter, punkt 3 (M)

av Elisabeth Svantesson (M), Edward Riedl (M), David Josefsson (M) och Cecilie Tenfjord Toftby (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 4 och
avslår motionerna
2018/19:1218 av Jan R Andersson och Sten Bergheden (båda M),
2018/19:1229 av Jan R Andersson (M) och
2018/19:2601 av Ida Drougge (M) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Vi anser att det är orimligt att företag får betala en kommunal tillsynsavgift när tillsyn inte utförs. Om det inte i dialog med kommunerna går att få till en ändring bör det undersökas vilka möjligheterna är att få en lagstiftning som inte tillåter kommuner att ta ut en avgift för tillsyn som inte utförs.

6. Offentlig statistik, punkt 5 (L)

av Mats Persson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 2.

Ställningstagande

Regeringen bör bättre synliggöra idéburna verksamheter i den offentliga statistiken så att medborgare lättare kan välja mellan olika aktörer inom välfärdens verksamheter. Alla välfärdsdata bör därför delas upp på idéburna, privata och offentliga verksamheter.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2018/19

2018/19:840 av Johanna Haraldsson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sätta stopp för övervinster i välfärden och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:849 av Betty Malmberg (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om s.k. välfärdsföretag och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:855 av Per Ramhorn m.fl. (SD):

62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att införa en bestämmelse om att ett aktiebolag som får intäkter från statliga medel inte får ge utdelning förrän det finns ekonomisk stabilitet som kan garantera att verksamheten kan fortskrida även om bolaget skulle hamna på obestånd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sträva mot ett mer enhetligt nationellt ersättningssystem för välfärdsverksamheter och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:932 av Hans Rothenberg m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillförsäkra långsiktigt uthålliga villkor för privat företagsamhet inom välfärdssektorn och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utforma regelverk som inte diskriminerar privata välfärdsutförares möjligheter att kunna konkurrera på lika villkor gentemot offentliga utförare och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1218 av Jan R Andersson och Sten Bergheden (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mindre servicenäringsars kringkostnader för tillsyn och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1222 av Beatrice Ask (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beslut som rör privata välfärdsföretag måste tas utifrån fakta om medborgarnas behov av verksamheterna och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1229 av Jan R Andersson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över tillsynsavgifter för kommersiell service och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1424 av Alexandra Anstrell och Maria Stockhaus (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa generell tillståndsplikt för både offentliga och privata utförare för att bedriva verksamhet enligt skollagen, socialtjänstlagen, LSS samt hälso- och sjukvårdslagen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1770 av Hanna Westerén (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det kommunala utjämningsystemet bör ses över i enlighet med förslagen i kostnadsutjämningsutredningen i syfte att fortsättningsvis främja likvärdig välfärd i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1814 av Hanna Westerén (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Region Gotlands ö-läge bör beaktas i samband med en eventuell uppdatering av delmodellerna i kostnadsutjämningsutredningen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna och utveckla valfriheten inom välfärden och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att synliggöra och dela upp alla välfärdsdata inom statistiken så att beslutsfattare och medborgare kan se vilka som är idéburna, privata och offentliga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2098 av Peter Persson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att stärka den gemensamma välfärden och begränsa marknadskrafterna i skola, vård och omsorg och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2441 av Lars Thomsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda på vilket sätt staten bör bära ansvaret för de merkostnader som Gotland har för sjukvården på grund av kombinationen öläge och liten befolkning och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2487 av Per Åsling (C):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av ett nytt, solidariskt och effektivt skatteutjämningsystem som ger långsiktiga och rättvisa förutsättningar för välfärd i hela Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2523 av Per Åsling och Peter Helander (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om olika åtgärder för att införa en rättvisare folkräkning och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2540 av Peter Helander och Fredrik Christensson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om olika åtgärder för att införa en rättvisare folkräkning och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2575 av Kristina Axén Olin m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om beslut som rör privata välfärdsföretag och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2576 av Maria Stockhaus m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om beslut som rör privata välfärdsföretag och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2600 av Louise Meijer och Noria Manouchi (båda M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att reformera det kommunala kostnadsutjämningsystemet på så sätt att prestationskrav införs för kommuner som är mottagare av kostnadsutjämningsen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att reformera det kommunala utjämningsystemet på så sätt att hänsyn tas till kostnader för tillväxt och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2601 av Ida Drougge (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att göra kommuner och stat skyldiga att redovisa faktiska

beräkningar och underlag för avgifters storlek och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att göra kommuner och stat skyldiga att redovisa kostnaden för den motprestation som avgiften avser och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2602 av Ida Drougge m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av skatteutjämningsystemet i syfte att utjämna förutsättningar och inte utfall och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att översynen ska syfta till att inte ställa kommuner och landsting mot varandra utan i stället låta staten fullt ut kompensera de kommuner som behöver kompenseras för olika förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att översynen ska syfta till att möjliggöra för staten att dra in utjämningsbidrag till kommuner som inte tar ansvar för sin ekonomi, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2694 av Helena Lindahl m.fl. (C):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av mångfald av utförare i vård, skola och omsorg för att säkra kvalitet och konkurrens och därmed effektivitet och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2738 av Annica Hjerling m.fl. (MP):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ställa krav på kommuner och landsting att årligen redovisa hur de lever upp till Agenda 2030, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa kommuners avgiftsuttag för icke genomförd tillsyn och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2819 av Tobias Billström m.fl. (M, C, KD, L):

76. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade kvalitetskrav, förstärkt kontroll och skärpta sanktioner i välfärden, oavsett om det är offentlig eller fristående huvudman, och tillkännager detta för regeringen.